

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד' קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 131

מסכת בבא מציעא ב'-ט'

בס"ד, י' כסלו תשס"ב

השבוע בגליון

■ כיצד יכפה אדם את ליבו שלא לחמוד?
■ אופני חלוקת נדל"ן ופירוק שותפות
■ ההבדל בין ירושה לשותפות רגילה
■ חלוקת הגג בבית משותף

■ דרישת סכומים ממחותנים מעבר למוסכם
■ מהי הטרדה?
■ חימוד ממון לצורך קיום מצווה

■ מכירת כלים שאינם טובלים
■ האם רשאי מזיק לדרוש לתקן את הנזק בעצמו?
■ במה מתחייב מזיק?
■ איסור לא תחמוד, אימתי?

דבר העורך

הכפרי ר' משה בינקור

משפחה נכבדה מבני ברק, שערכה סעודת שבע ברכות לאחד מבני המשפחה שבא בברית הנישואין, בחרה לחלק למזומנים מזכרת מקורית - צילום מכתב ידו של סב המשפחה, המתאר מעשה מופלא מימי עלומיו, לפני למעלה ממאה שנה. וכה כתב:

"ביום שישי אחד, בבוקר השכם, אחרי תפילת שחרית, כשבאתי מבית המדרש הישן, עיף ורעב, אחרי ליל "משמר" ארוך של ארבע עשרה שעה, בלילות טבת הארוכים, שלמדנו כולנו בני הישיבה בהתמדה גדולה, ומצאתי לאבא כשהוא עומד ומהרהר ואמא גם כן עומדת ומודאגת על דבר הכנת שבת. כאשר ביקשתי מהם לחם ועוד דבר מה לסעוד את לבי, פרץ ביניהם חיכוך מה. אמא מציעה ללכת לרי אלישע האופה ולקחת בהקפה עוד ליטרות אחדות נוספות על החשבון הישן, ואבא התנגד לזה באומרו, כי החוב כבר מגיע לחמשה עשר רובלים, שזה השיא הכי גדול ולכן הוא מציע אחרת, לקרא בחשק פרקי תהילים אחדים ולהשליך על ה' יהבו והוא יכלכלנו.

בלב רעב וחלש נצמדתי אל התהילים. אבא המתק את הקריאה בניגון מסורתי עתיק המעורר התלהבות, כדי להסיח את דעתי מרעבונני, אבל הלב תובע את שלו, והקריבה דורשת את שלה. אני קורא, ולרגעים אני מפסיק ושואל את אבא מה יהיה? חכה בני הנחמד, חכה, ה' הן ומפרנס כל חי לא יעזבנו.

בתוך כך נפתחה הדלת לרווחה, ור' משה הכפרי מ"בינקור" המשולג בשלג מכף רגלו ועד ראשו, ומקורר זקנו ושפמו עד לקפאון, נכנס בקריאה מהירה "צפרא טבא רבי". אבא, כדרכו, קיבלו בהארט פנים, ויקרבהו המשך בעמוד הבא

דף ב/ב שנים אוחזין בטלית
שנים אוחזין בטלית

במשנתנו מבואר, כי שני אנשים האוחזים בשולי טלית, וכל אחד מהם טוען כי הוא מצא אותה ושלל היא, יחלקו אותה ביניהם, בשבועה. הכרעת "יחלוקו" אינה נפסקת בכל מקרה בו שני אנשים טוענים לבעלותם על חפץ מסוים, ולמעשה בגמרא ובפוסקים יש ששה מקרים שונים של תביעות ממוניות.

א. כאשר אדם טוען לבעלות על חפץ שמוחזק בידי חברו, אין נזקקים לטענת התובע, משום ש"המוציא מחברו עליו הראיה". וכל עוד אין התובע ממציא הוכחה ברורה לצדקת טענתו, נותר החפץ בידי המוחזק בו (ב"ק מהב).

ב. כאשר שני אנשים ניצים על חפץ שהופקד על ידי אחד מהם בידי אדם שלישי, ואין בידי אחד הצדדים טענה או הוכחה לצדקת דבריו, משאירים את החפץ בידי השליש, עד שיבוא אליהו (מובא בסוגייתנו).

ג. כאשר החפץ אינו מונח בידיהם ולא בידי אחר, פוסקים "כל דאליס-גבר". כלומר, מי מהם שידו תגבר על חברו ויצליח לאחוז בנכס, ידו על העליונה (לדעת תוס' ד"ה "יחלוקו" ועי' תוס' ב"ב לד/ב ד"ה "ההוא").

ד. כאשר לבית הדין ברור לחלוטין כי אחד הצדדים משקר, והחפץ אינו מוחזק בידי אחד הצדדים, וברור כי לעולם לא יוכל אחד מן מהתובעים להביא ראיות נוספות לצדקת טענתו, מכריעים הדיינים כנטיית לבם, ונותנים את החפץ לאחד מן הצדדים שנראה להם כאדם ישר והגון הדובר אמת (כתובות צדא, רמב"ם הל' זכיה פ"ה הל' ו').

ה. כאשר הויכוח בין הצדדים אינו מחמת טענותיהם, אלא המקרה עצמו מעורר ספק בלב כל אדם - "דזרא דמונא", כגון: אדם שמכר פרה לחבירו, והפרה המליטה, אך אין הוכחה אם היא המליטה לפני המכירה, והוולד שייך למוכר, או שהמליטה לאחר המכירה והוולד שייך ללוקח, נחלקו חכמים וסומכוס (בסוגייתנו).

ו. כאשר שנים אוחזים בטלית, וכל אחד מהם טוען כי שלו היא, מבואר במשנתנו, שיחלקו את הממון בשבועה.

לא כל הכרעות "יחלוקו" שוות: בעלי התוספות בסוגייתנו מבארים, כי חלוקת הממון בין שני האוחזים בטלית אינה הכרעת פשרה בין הניצים, אלא המצב המשפטי שנגלה לעיני הדיינים אינו מאפשר הכרעה אחרת. שהרי, כלל הוא בדיני ממונות, שאדם שמוחזק בחפץ, שלו הוא. ממילא, כאשר שני אנשים מוחזקים יחדיו בחפץ, הדין נותן שהוא שייך לשניהם, ויחלקו.

לעומת זאת, פעמים שהכרעת "יחלוקו" נפסקת כפשרה, כגון, כאשר בפני בית הדין הובא מקרה שנתון במחלוקת הפוסקים, יש מהם הסוברים כי הצדק עם ראובן ויש מהם הסוברים שהצדק עם שמעון, ואין בכח בית הדין להכריע לטובת אחד הצדדים, הוא קובע פשרה שהצדדים יחלקו ביניהם את החפץ, ואין זו הכרעה משפטית מובהקת המתבססת על נסיבות המקרה (רמ"א ח"מ סי' קל"ט סעי' א').

אחת מן ההשלכות ההלכתיות הנובעות מההבדל בין פסיקת "יחלוקו" מכוח הכרעה ברורה, לבין פסיקתה מחמת פשרה, באה לידי ביטוי כאשר אחד מן הניצים יחסוף את החפץ מרעהו לפני פסיקת בית הדין. שכן, במקרה שבו פסיקת "יחלוקו" היא משום שההלכה קובעת שחפץ שהוחזק בידי שני אנשים שייך לשניהם, אין כל משמעות למעשה התפיסה, והרי הוא כגזל חפץ מחבירו (לקמן וא). אולם, במקרה המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

נשמת אדם

הר"ר שמואל צבי הרמן ז"ל ב"ר משה ז"ל מח"ס א"י ובעיותיה באורם של חז"ל נלב"ע י"ב כסלו תשנ"א ת.נ.צ.ב.ה.

נר ה'

הונצח ע"י ידידינו משפחות: הרמן-ניו יורק, וינר-פ"ת, וידבסקי-פ"ת, רבנוורצל-ניו יורק

המשך מעמוד קודם

אל התנור החם לחמם אותו קצת, וכאשר הוחם מעט, הודיע לאבא בקול רם, כי הביא איתו במגררה שלשה ככרות לחם, שק עם תפוחי אדמה, ועוד תרמיל עם גריסים. בשמעי זאת התחלתי לרקד מרוב שמחה על הנס שנעשה לנו במקום הזה, ואבא אמר לי בהתרוממות רוח: הלא אתה רואה יחיאלק'ה, כי ה' שולח עזרה למי שמאמין בו בלב שלם."

הכותב, הרב **יחיאל הלוי ישראלי** זצ"ל, נפטר בשנת תש"ו, מאיר באור יקרות בקתה דלה, אי שם במרחבי הגלות, בה התגוררו אנשים תמימים וטהורים, שזכו לגדל את בנם לתורה ולמעשים טובים. בהיותו בחור צעיר הוא למד 14 שעות ברציפות, והוא עוד מספר על כך בפשטות מדהימה.

יהודי יקר.

לכל אחד מאיתנו היה סבא, אי שם בעיירה הקטנה, הנידחה, שביללות החורף הקרים, לאחר יום עבודה קשה ומפרך, היה חובש את מכאוביו, מחטא את פצעי המלקות שהצליפו בו משרתיו של הפרץ, ובצעדים בוטחים פנה לבית המדרש כדי להגות בתורה הקדושה לאור של נר קטן.

או אז, נפתחו בפניו שערי גן עדן. הוא הגה בדבריהם של גדולי האומה. אחז בשולי גלימתם של הגאונים שחיו מאות שנים לפניו וכתבו פירוש על הגמרא, ונפשו לא ידעה שובע. לו היה מציץ מעבר לחלון, היה מבחין בשכניו מן העיירה הסמוכה שנוהגים בדיוק כמוהו. מאות אלפי יהודים, מאות אלפי שלהבות קטנות, המבעירים באישון ליל את אש התורה. עם ישראל חי!

יהודי יקר. כל אדם מישראל יכול להצטרף ולחות תענוג נפלא זה. אנשי עסקים, סיידים, שופטים, שרברים, עורכי דין, חנוונים, רואי חשבון, פועלים קשי יום, אנשי העשירון העליון ואחרים, כולם מתקבצים מידי יום באיזורי מגוריהם, יחד שבטי ישראל, ומתוך התרוממות רוח מתנתקים מהעולם החפזי והסוער, ועוסקים בתורת הנצח.

מה רב אושרו של יהודי שבסיום יום עבודה קשה ומפרך הוא מניח לטרדותיו, נכנס לבית המדרש לספוג מעט מאוויר הפסגות הצלול של תורת ה', לרכוש מושגים חדשים, לאגור ידיעות מעניינות וחשובות. בדיוק כמו הסבא שלנו, אי שם בעיירה הקטנה.

בימים אלו מתחילים המוני לומדי "הדף היומי" ללמוד את מסכת בבא מציעא, העוסקת בענייני ממונות, וכמאמר המשנה (בבא בתרא פרק י' משנה ח') "הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות". מעוניין להקים שיעור "הדף היומי" באיזור מגורך?

טלפן למוקד הדף היומי:
03-616-06-57

בברכת התורה
הצ'וק

מעמוד

שבו פסיקת "יחלוקו" תינתן כפשרה, אין להוציא את החפץ מידי התופס ללא ראייה ברורה, שהרי אין כל הכרעה הלכתית למי שייך החפץ (שי"ד שם סי' ק"ו).

דף ה'ב והא כתיב לפני עור לא תתן מכשל

מכירת כלים שאינם טבולים

בסוגייתנו מבואר, כי היה מקום לאסור על אנשים למסור את בהמותיהם לידי רועה, משום שהרועים חשודים על הגזילה, בכך שמעמידים בהמתן לאכול מתבואת הזולת, והמוסר לידיהו בהמה עובר על "לפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט/יד) שהרי הוא מכשילו באיסור גזילה. אולם, מאחר ש"חזקה, אין אדם חוטא ולא לו" [אין חושדים באדם שיעבור על איסור שלא להנאתו] מותר הדבר, שכן, הרועה לא יעבור על איסור גזילה עבור בהמות של אחרים. לפי זה, לכאורה, אסור למסור בהמות לידי רועה הרועה את בהמותיו שלו, עליהן הוא חשוד על הגזילה, שהרי סביר להניח שהרועה יצרף לבהמותיו את הבהמות שנמסרו לו, וירעם בגזילה. אולם, כתב הריטב"א בסוגייתנו, שהמוסר לידיהו בהמות אינו עובר על "לפני עור", שהרי בלאו הכי הרועה כבר עובר על איסור גזילה.

הסוגיה העיקרית העוסקת ב"לפני עור לא תתן מכשל", נמצאת בדפים הבאים של המסכת (ע"ה/ב), ושם נרחיב אי"ה בגדרי איסור זה, אולם, למקרא דברי הריטב"א יש לכאורה, לתמוה, שהרי על כל גרגיר וגרגיר שאוכלות הבהמות עובר הרועה על "לא תגזול", ומדוע ניתן למסור לו בהמות נוספות שעל ידן הוא יוסיף חטא על פשע?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' ל"ה) מבאר כי ודאי אין כוונת סוגייתנו לומר, שהמוסר בהמות לידי רועה עובר על איסור מן התורה של "לפני עור". שכן, באיסור זה נצטוונו שלא להכשיל אדם בחפץ **שאסור מצד עצמו**, כגון, מסירת בשר חזיר לאדם שרוצה לאוכלו. אולם, מותר למכור סיר ליהודי, למרות שיתכן שהוא יבשל בו בשבת, משום שהכלי עצמו אינו חפץ של איסור. לפיכך, גם בהמות מותר למסור לידי הרועה, אף שהוא עלול להכשל באיסור גזילה על ידן.

לכן, מסביר הגרש"ז, שכוונת הגמרא והריטב"א היא, שאין לאדם לגרום לרעהו להכלל בקבוצת רועי הבהמות ולהופכו בכך לאדם, **שחזקת** גזלן עליו. מעתה, מאחר שהרועה גם רועה את בהמות עצמו, אין המוסר לו בהמות נוספות גורם לו נזק כל שהוא, שהרי הוא כבר בחזקת גזלן.

בתוך דבריו מביא הגרש"ז את **שאלתו המעניינת של הרה"ג ר' צבי כהן שליט"א** [בעמח"ס "טבילת כלים" ועוד] האם המוכר כלי שאינו טבול, לאדם שאינו שומר תורה ומצוות עובר על איסור "לפני עור". יסוד הספק הוא בהגדרת ההלכתית של כלי זה. שכן, יש להסתפק אם האיסור להשתמש בכלי שאינו טבול נובע מחמת חובת בעליו להטבילו, ולא מחמת עצמותו של הכלי, ולפיכך יש להתיר [בצירוף סברות נוספות] למוכרו לאדם שעלול להשתמש בו בלי טבילה, או שמא, מחמת החובה לטבול את הכלי, הגדירו חז"ל כלי זה כחפץ **שאסור במהותו**, ובכל מקרה אין למוכרו ואין ליתנו במתנה לאדם שאינו שומר תורה ומצוות. הגרש"ז הניח שאלה זו בצריך עיון.

דף ה'א איצטריך קרא היכא דחפר בה

האם רשאי מזיק לדרוש לתקן את הנזק בעצמו?

בסוגייתנו מבואר, כי שבועת "מודה במקצת" [שבועת אדם שמודה במקצת מן התביעה, ושבועתו היא על כך שהוא אכן פטור מן הסכום שבו הוא כופר] אינה נוהגת אלא באדם שנתבע על עסקי ממונות שאינם קרקע. אך אדם שנתבע בגין עסקי **קרקעות** והודה בחלק מטענת התביעה, אינו נשבע שבועת "מודה במקצת". לפיכך, גם אדם שנתבע בגין **פעולות חפירה** שעשה בשדה רעהו, והודה בחלקו, אינו נשבע שבועת "מודה במקצת", מאחר שגם תביעה זו נחשבת כתביעה של עסקי מקרקעין.

לכאורה, יש להבין, מדוע תביעה לתשלום נזקי חפירה נחשבת כתביעת קרקע. הרי הניזוק אינו תובע קרקע כי אם **ממון**? על כרחנו, חייבים אנו לומר, כי חובתו הבסיסית של המזיק היא **לתקן את החפץ הניזוק**. לפיכך, גם כאשר הוא נתבע בגין נזקים שנגרמו מחפירת בורות בשדה הזולת, הוא נתבע לתקן את הנזק ולהשיב את הקרקע למצבה הקודם, ושוב נחשב הדבר כתביעה בדיני קרקעות.

במה מתחייב מזיק? אלא, שהכרעה זו תלויה במחלוקת הראשונים, אם אמנם חובתו הבסיסית של כל מזיק היא לתקן, במידת האפשר, את החפץ הניזוק, או שמא, אין הוא מתחייב אלא ממון כשווי של חסרון הממון שנגרם לניזק. לדעת הראב"ד (הל' טוען ונטען פ"ה הל' ב'), **חובתו הבסיסית של כל מזיק היא לתקן את החפץ הניזוק**, אלא שכמובן, אי אפשר לכופף אותו לתקנו במו ידיו, ולכן הוא רשאי לפצות את הניזק בסכום שנדרש כדי לתקן את החפץ. אולם, הרמב"ם (שם) חולק על כך וסובר, שאין המזיק חייב לתקן את החפץ, אלא **הוא מתחייב ממון בשווי החיסרון** שנגרם למזיק. [ובכל אופן, גם לדעת הרמב"ם כל תביעה בדיני קרקעות נחשבת

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

כתביעת קרקעות, משום ש"דמי קרקע הרי הן כקרקע". [כל האמור הוא ע"פ דברי המ"מ שם וה"נמוקי יוסף] והריטב"א בסוגייתו. אמנם הש"ך ח"מ צ"ה ס"ק י"ח פ"י דלא נחלקו הרמב"ם והראב"ד בזה ועיי' דעתו להלכה. ועיי' חזו"א ב"ק ו' ס"ק ג'.

למחלוקת זו השלכות הלכתיות כבדות משקל, ולהלן שתיים מהם: א. כאשר ערך החפץ הניזוק פחת, האם על המזיק לשלם כשווי של החפץ בשעת הנזק או כשווי בעת התשלום? לדעת הראב"ד, שחובת המזיק היא להחזיר את המצב לקדמותו, אין מוטל עליו לשלם אלא כשווי הנוכחי של החפץ. אולם, לדעת הרמב"ם בשעת הנזק הופך המזיק לבעל חובו של הניזק בסכום חיסרון הממון שנגרם לו, ולפיכך חייב המזיק לשלם לו כשווי החפץ בשעת הנזק. ב. כאשר המזיק מבקש לתקן את הנזק בעצמו. לדעת הראב"ד הוא רשאי לעשות כן, שהרי זה הוא תפקידו הראשון במעלה. אולם, לדעת הרמב"ם, שהוא חייב ממון בלבד, אין הוא רשאי לכפות על הניזוק להתיר לו לתקן את הנזק בעצמו.

דף ה/ב והא קעבר על לאו דלא תחמד

דרישת סכומים ממחותנים מעבר למוסכם

סוגייתנו היא אחת הסוגיות היחידות בש"ס הבבלי ובש"ס הירושלמי המתייחסת לאיסור התורה (שמות כ"ד) "לא תחמד בית רעך", ומחלוקת הראשונים לגבי גדרי איסור "לא תחמד", מתבססת על סוגייתנו. טרם נפרט את גדרי איסור "לא תחמד", נבהיר, כי כל עוד אדם חומד חפץ של חברו ומתכנן להעבירו לרשותו, הוא עובר על איסור (דברים ה"ח) "לא תתאוה", אך אינו עובר על איסור "לא תחמד" כל זמן שהוא לא עשה מעשה ולא הביא את החפץ לרשותו (רמב"ם הל' גזילה פ"א הל' ט', י). **איסור לא תחמד, אימתי?** סוגייתנו אומרת: "לא תחמד לאינשי - בלא דמי משמע להו". היינו: בקרב בני אדם רווחת הדעה כי הגונב חפץ מרעהו, מלבד שעבר על איסור "לא תגנובו", עבר גם על "לא תחמד". אולם, סבורים בני האדם, כי אם הותיר הגנב סכום כסף בבית הנגזל כשווי החפץ הגזול, אין הוא עובר על איסור "לא תחמד". האם כוונת הגמרא היא, שבני האדם סבורים כן בטעות, או שמא צודקים הם במחשבתם? בכך נחלקו הראשונים, וג' דעות עיקריות נאמרו באיסור זה:

א. לדעת בעלי התוספות (סנהדרין כה/ב בד"ה "מעיקרא" בתי הראשון) אכן, איסור "לא תחמד" נאמר לגבי גזלן **שלא שילם** לבעל החפץ את שווי. אולם, גזלן שהשאיר בבית הנגזל סכום כסף כשווי החפץ, אינו עובר על איסור לא תחמד!
ב. לדעת הראב"ד (שם) גם גנב שהשאיר כסף בבית בעל החפץ עובר על איסור "לא תחמד", שהרי החפץ נלקח ללא הסכמת הבעלים. אולם, אדם שיפציר בבעל חפץ שימכור לו אותו, והלה מסכים, אין החומד עובר על איסור.
ג. הרמב"ם (שם) מחמיר ביותר, ולדעתו, באיסור "לא תחמד" נכלל גם האיסור להפציר בזולת ולהטרידו בדברים שיסכים למכור לו את החפץ. ואף אם בסופו של דבר התרצה בעל החפץ בלב שלם למסור לו את החפץ, עובר החומד על איסור (ועיי' ספר יראים סי' קט"ו, "החינוך" מצוה ל"ח ועוד). כך גם לשון השו"ע (ח"מ סי' צ"ב סעי' ד') הפוסק: "כל החומד... כליו של חברו... **והכביד עליו רעים והפציר בו עד שלקחו ממנו**, הרי זה עובר בלא תחמד".

מהי הטרידה? עם זאת, ברור לכל, גם לדעת הרמב"ם, כי אדם רשאי לשאול את רעהו האם הוא מוכן למכור לו חפץ זה או אחר. ויש איפוא לברר, מהו הגבול. מאימתי על המבקש לקנות את החפץ לחדול מלהפציר ברעהו, שאם לא כן יעבור על איסור. וכתב בעל "בצל החכמה" (שו"ת ח"ג סי' מ"ג) כי מותר לאדם להפציר ברעהו עד ג' פעמים. מכאן ואילך, המפציר עובר על איסור "לא תחמד".

חימוד ממון לצורך קיום מצווה: מעשה בתלמיד חכם שביקש ללמוד בספר מסויים שלא נמצא תחת ידו. משנודע לו, שספר זה נמצא ברשות ידידו, הוא הפציר בו לראות למכור לו את הספר, עד שהלה נעתר לבקשתו. לכאורה, גם אדם זה עבר על איסור לא תחמד, אולם, רבי יוסף חיים זצ"ל ("רב ברכות" צ"ב) מעלה סברה לפוטרו מאיסור זה, משום שהוא חמד את הספר לצורך מצווה, ואינו כאדם שחמד חפץ לעצמו ולצרכיו. אמנם, יש הסוברים, כי בכל מקרה ואופן, אסור לנהוג כן (שו"ת "בצל החכמה" שם, שו"ת מחני"ח ח"ב או"ח סי' ל"ב).

כיצד יכפה אדם את ליבו שלא לחמד? למרות שאדם החומד בליבו לרכוש חפץ זהה לזה של חברו אינו עובר על איסור לא תחמד, שהרי אינו חומד את גוף החפץ של חברו, מידת חסידות היא שלא תחמד מתוך קנאה כלל (עיי' ידרד פיקודין" מצוה ל"ח). לכאורה, נשאלת השאלה, וכי כיצד אדם מסוגל לכפות את רגשותיו ולא לחמד חפצים של הזולת? שאלה זו ישנה נושנה היא, וכבר כתב ה"אבן עזרא" (שמות כ"ד): "**אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה**, איך יהיה אדם שלא יחמד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו"? אולם, ה"אבן עזרא" מבאר, שאיסור זה מקורו באמונה ובבטחון בה' יתברך. שכן, כאשר יידע האדם וישים אל ליבו שהכל מאת ה', כיצד יעלה במחשבתו לחמד את הממון שהקב"ה נתן לרעהו?!

הסכם בין מחותנים: מעניין לציין את דברי ה"חפץ חיים" (ישיבת הלשון" ח"ב פ"ד) המתריע על כך, שאיסור זה מצוי בין מחותנים, שלאחר שחתמו על כתב התנאים המשך מעמוד הבא

דברי חכמים

דף ה/ב לא תחמוד בלא דמי משמע

למי שייכת חברון

סוגייתנו מזכירה את הציווי "לא תחמוד", האוסר על אדם לחמוד חפץ של רעהו ולהפציר בו כי ימכור לו את החפץ. לדעת ראשונים רבים, איסור לא תחמוד תקף גם כאשר החומד משלם לבעל החפץ תמורתו. [עיי' בהרחבה בגוף הגליון]. לכאורה, יש להבין כיצד אברהם אבינו, שכידוע קיים את כל התורה כולה, חמד את מערת המכפלה, ושלה שליחים לעפרון כדי שיפצירו בו להסכים למכור את המערה? וכי לא חשש לאיסור זה? והשיב האדמו"ר מגור זצ"ל, שאברהם אבינו לא חמד את המקום, שהרי הארץ ניתנה לו על ידי השני"ת, וכבר שלו היתה הארץ. אלא, שחפץ אברהם אבינו בקניין לעין כל, כדי שלא יערערו על כך בעתיד ("ליקוטי יהודא" בראשית כג/ח).

פנינים

דף ה/ב בלא דמי משמע להו

הצלת הגנב

בתוספות בסוגייתנו (ד"ה "יבלא דמיי") מבואר, כי הגזול חפץ עובר על שני איסורים מן התורה, הן על לא תגזל והן על לא תחמד. בהקשר לכך, סיפר פעם הגרי"ז מבריסק זצ"ל לתלמידו את העובדה הבאה:

אחד מגדולי ישראל בדור הקודם ישב בביתו והגה בתורה. לפתע, הבחין ברחשים קלים הבוקעים מאחד החדרים, ובדיקה קצרה העלתה, כי גנב חדר אל הבית והוא עומד לגנוב חפצים יקרי ערך.

זקן וחלוש היה בעל הבית, ובדעתו אף לא עלתה אפשרות כל שהיא למנוע את הגניבה. לפיכך, עמד וזעק במלא גורו: "הפקר! הפקר!", כדי להציל את הגנב מאיסור.

הרב מבריסק זצ"ל הוסיף, כי אותו גאון ביקש להציל את הגנב משני איסורים גם יחד. שהרי, לו לא היה מפקיר את חפציו אלא מזהה אותם לגנב, היה הגנב ניצל מאיסור לא תגזל, אך איסור לא תחמד עדיין היה רובץ עליו... (הובא בהקדמה לספר ענפי ארז -בשם אביו, שהיה התלמיד בעל הסיפור).

עונג שבת

פרשת ויצא

- **"ועקב קרא לו גלעד"** (לא/מז)
- מקורה של הלשון הארמית **"הפעם אודה את ה'"** (כס/לה)
- שייט במפרץ חיפה מחייב ברכת הגומל?
- ברכת שהחיינו לרגל הוצאת ספר **"וידו יעקב נדר"** (כח/כ)
- הגדרת חזרה מטויל בשלום
- ברכה מיוחדת על עונג שבת **"ושבת בשלום אל בית אבי"** (כח/כא)
- טיפוס על פיגומים גבוהים
- על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל לקרוא בספרי **"מאורות הדף היומי"** ג' חלקים
- ניתן להשיג בחנויות הספרים להזמנות חייג:

המשך מעמוד קודם
וסיכמו ביניהם את פרטי ההתחייבויות, מפציר אחד הצדדים ברעהו להוסיף על הסכומים שהתחייב עליהם. כמו כן, חתן שמכביד על חותנו בבקשת חפצים וממון שלא סוכם עליהם מתחילה, עובר על איסור זה. וכבר כתב הרמ"א (אבהע"ז סי' ב' סעי' א') "שלא יתקוטט בעבור נכסי אשתו ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה וכו', אלא כל מה שיתנו לו חמיו וחמותו יקח בעין טובה ואז יצליח". החזו"א זצ"ל באחת מאגרותיו (קובץ אגרות ח"א קס"ז) כתב על כך, שהבטחת הרמ"א עדיפא בעיניו מהשתדלות...

דף זב שנים אוחזין בטלית הכי נמי דפלגי הא אפסדוה אופני חלוקת נדל"ן ופירוק שותפות

ראובן ושמעון, שהיו שותפים בבעלות על בית, הופיעו בפני בעל "תרומת הדשן" (שו"ת ח"א סי' של"ו). ראובן ביקש לפרק את השותפות, ולשם כך הוא ביקש להקים קיר חוצץ בין שני חלקי הבית. שמעון שהתנגד לכך הסביר, כי הוא מוכן לפירוק השותפות, אך אין הוא מסכים לחלוקת הבית באופן פיזי, כי אם למכירתו ולחלוקת התמורה ביניהם, מאחר שהקמת הקיר תותיר בידי כל אחד מן הבעלים בית, אשר שוויו פחות באופן מהותי משווי מחצית מן הבית הגדול, משום שעל בית גדול יש קופצים רבים, לעומת בית קטן שקשה להשכירו או למכרו.

למעשה, כאשר אנו דנים בנושא זה, עומדים אנו מול שתי טענות שותפות. שכן, מול טענתו הצודקת של שמעון שאין הוא מוכן לחלוקת הרכוש באופן שיגרם לו מכך נזק, טוען ראובן כי הוא רוצה לקבל באופן פיזי את הרכוש ששייך לו, ומאחר שהוא שותף בבית, צודקת גם דרישתו לקבל את החפץ שלו.

בעל "תרומת הדשן", שנדרש להכריע בין הצדדים, ולפסוק באלו מקרים יש לפעול לפי טענת ראובן ומתי יש לפעול לפי טענת שמעון, הסתייע בדברי סוגייתנו, בה מבואר, כי כאשר שני אנשים ניצים אודות בהמה מסויימת, וזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי - יחלקו. כיצד יחלקו? אומרת הגמרא, כי בהמה טהורה תשחט ובשרה יחולק בין הצדדים, אך אין להרוג בהמה טמאה במטרה לחלק את בשרה, משום שבשרה אינו ניתן למאכל וערכו פחות בהרבה ממחירה של הבהמה בעודה בחיים. לפיכך, תמכר הבהמה הטמאה כמות שהיא, והצדדים יחלקו ביניהם את דמי המכירה.

והנה, כידוע, גם ערכה של בהמה טהורה נפחת כאשר שוחטים אותה, ובכל זאת מבואר בסוגייתנו שבמקרה זה רשאי אחד השותפים לדרוש שיחלקו את הבהמה באופן פיזי. הרי לנו, כי כאשר הפסד הממון שיגרם בשל חלוקת חפץ של שותפים אינו רב, צודק שמעון בטענתו כי הוא רוצה לחלק את החפץ ולקבל לידיו את חלקו. ואילו כאשר ההפסד מרובה, צודק ראובן שאינו רוצה להפסיד ממון רב. נותר לנו, איפוא, לקבוע את השיעור המינימלי של הפחת שממנו ואילך אין חולקים את החפץ באופן פיזי. מעתה, מכריע בעל "תרומת הדשן" כי כאשר חלוקת החפץ באופן פיזי תגרום לירידה בשיעור של חומש ומעלה מערכו, רשאי אחד השותפים לתבוע את חלקו הפיזי של הרכוש המשותף, וכך פסק הרמ"א (ח"מ סי' קע"א סעי' ה').

ההבדל בין ירושה לשותפות רגילה: האם כך יפסקו גם ליורשים, שירשו בית גדול מאביהם? האם גם במקרה זה אין אחד היורשים רשאי לתבוע חלוקה פיזית אם זו תפחית את ערכו של הבית בשיעור העולה על חומש? לדעת ה"חתם סופר" (שו"ת ח"מ סי' י"ב) אין להשוות בין שותף ליורש. שכן, שני אנשים שנשתתפו בנכס אחד, עשו זאת על דעת כן, שברשות שניהם יהיה נכס בשווי מסויים. לפיכך, אין אחד מן השותפים רשאי לדרוש את חלקו הפיזי ולגרום הפסד לרעהו, שהרי דרישה זו נוגדת את הסכם השותפות ביניהם, שעל פי לכל אחד מהם זכות משותפת בבית.

לעומת זאת, היורשים מעולם לא סיכמו ביניהם להשתתף בנכס, ואין כל מחוייבות ביניהם. לפיכך, כאשר ניתן לחלק את הנכס עצמו [בלא שיאבד שמו, כגון שניים שירשו חדר, אין אחד מהם רשאי לדרוש את חלקו החדר באופן שכל אחד מהם ישאר עם כוון לע"נ הרי דב ב"ר חיים קליין ז"ל נלביע אי סיון תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243
מחלקת מנויים
המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית
בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות
dafyomi@hadaf-hayomi.com
בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997
פלגיה: הר"ר יעקב סנדרוביץ 0475-263759
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
ארה"ב ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
בארצות הברית
ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע-בדואר לפרט נא לפנות לטל. 718-972-5756

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור ההנצחה יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות:

03-616-06-57

לעילוי נשמת

סג"מ אלי בן פורת ז"ל
בן הר"ר ישעיהו יבלחטי"א
נלב"ע במהלך קורס קצינים
י"ד כסלו תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה
הונצח ע"י הוריו ידידינו
הר"ר ישעיהו ותהילה בן פורת
והמשפחה שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

אבינו הר"ר
סאלם עווד פדל
ז"ל נלב"ע י"ב כסלו תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה
הונצח ע"י בנו ידידינו
הר"ר שמעון פדל הי"ו

לעילוי נשמת

הר"ר ראובן גומבו ז"ל ב"ר צבי ז"ל
וזוג' מרת פראדל גיטל ע"ה ב"ר
שמואל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

הר"ר
פנחס יוסף איצקוביץ ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ט"ז כסלו תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם מנחם מאיר ז"ל
ב"ר שמואל אלעזר ז"ל
נלב"ע ט"ז כסלו תשל"ה
ת.נ.צ.ב.ה
הונצח ע"י בנו ידידינו
הר"ר יוסף מאיר ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

מרת רות ע"ה
בת ר' אריה
נלב"ע ו' מר חשון תשל"ט
ת.נ.צ.ב.ה
הונצחה ע"י המשפחה